

ŽIVLJENJEPISNI PODATKI O BAROČNIH SLIKARJIH IN KIPARJIH CELJA, PTUJA IN SLOV. KONJIC

SERGEJ VRISER

K osnovnim delom v raziskovanju baroka slovenske Štajerske spadata sistematični pregled vseh umetnostnih spomenikov te dobe in proučevanje ustreznega arhivskega gradiva. Slednjemu prištevamo dokumentacijo o spomenikih in njihovem nastanku, prav tako pa je potrebno tudi z dokumentom izpričati avtorje, izpopolniti seznam umetnostnih ustvarjalcev XVII. in XVIII. stol. in osvetliti njihove življenjske podobe. V ta namen se moramo predvsem posvetiti pregledu matičnih knjig vseh umetnostno pomembnejših krajev slovenske Štajerske.

Z izpiski iz matrik seveda še daleč nismo v popolnosti osvetlili umetnostnih razmer v posameznih krajih. Prav nič nam matrike ne morejo na primer povedati o umetnikih, ki so se le kratkotrajno mudili v teh krajih in niso bili župljani kraja, v katerem so delovali. Spričo skopega ali povsem izgubljenega arhivskega gradiva pa so matični zapisi mnogokje edini vir o umetnikih. Vsekakor moremo iz njih vsaj deloma spoznati življenje umetniškega kadra, ki je tukaj za daljšo ali krajšo dobo stalno bival, prenašal poklicno znanje iz roda v rod in se umetnostno izražal z delom v domačem mestu in njegovem okolju. Matrikam velja torej z vidika umetnostnega zgodovinarja posvetiti vso pozornost. Ti izpisi niso le osnovni vir pri ustvarjanju biografskih podob o naših umetnikih, ampak pomenijo večkrat tudi neposredno ali posredno pomoč pri odkrivanju in opredeljevanju del, umetnostnih spomenikov.

Z obsežnejšim izpisovanjem imen umetnikov in imen mojstrov sorodnih poklicev je pričel med prvimi na slovenskem Štajerskem — če izvzamemo Puffovo publikacijo o Mariboru in Wastlerjev Leksikon štajerskih umetnikov¹ — Ivan Slekovec. Nabrana imena je deloma priobčil, večji del gradiva pa je ostal v rokopisu.² Nekaj življenjskih podatkov sta zbrala J. Pajek in dr. A. Stegenšek,³ znatno število novih imen sta posredovala v zvezi z umetnostjo v Slovenjem Gradcu dr. Fr. Šijanec v razpravi o slikarjih Straussih in J. Soklič v zapiskih o kiparjih J. J. Mersiju in slikarju M. Skoblu.⁴ Matični podatki so nudili nadalje oporo pri razpravi o mariborskem baročnem kiparstvu.⁵

Izpisovanje iz matrik se nadaljuje v tistih krajih Štajerske, kjer je bila ugotovljena ali

pa tudi samo domnevana dejavnost domačih baročnih umetnikov. V novejšem času so bile pregledane matrike Celja, Ptuja in Slovenskih Konjic. Na ta način se je bilo mogoče do neke mere seznaniti z umetnostnimi razmerami v teh krajih. Če smo vedeli vsaj nekaj o umetnikih Celja in Ptuja, so nam bili razen enega mojstri v Konjicah povsem neznani. Matrike pa so pokazale razmeroma veliko število umetnikov-obrtnikov Konjic, povečalo pa se je še število Celjanov in Ptujčanov.

Vpričujoče gradivo sem vključil tudi nekaj Slekovčevih ptujskih izpiskov, ki so bili že objavljeni v Zahnovih Zusätze und Nachträge. Ob ponovnem pregledu matrik so bili ti podatki dopolnjeni in popravljeni. Kolikor podatkov nisem več našel, sem navedel Zahnove. Večji del gradiva pa je nov. Predvsem je imelo raziskovanje namen, ugotoviti rodbinske zveze med posameznimi umetniki, kar je tudi privedlo do novih izsledkov.

V naslednjem so zbrani življenjski podatki slikarjev in kiparjev, kakor se nam kažejo v ohranjenih matrikah teh krajev.

Franc Zamblik: Marija z detetom; Janževa gora pri Selnici ob Dravi (prva polovica XVIII. stol.)

CELJE

Slikarji

Dominik Cranich — V matrikah najdemo le zapis, da se je dne 16. jun. 1694 poročil Dominik Cranich »viduus Civis et pictor Cillieae« s Katarino Franz, hčerko meščana in zlatarja Janeza Franza. Drugih rodbinskih podatkov o Cranichu ni.⁶

Sebastijan Menhart († pred l. 1721) — Dne 26. septembra 1697 se je poročil Sebastijan Menhart, »pictor loci«, s Katarino Suzano, vdovo Maksimilijana Potscherja.⁷ Rojstna matica omenja Menhartovega nezakonskega sina Janeza (krščen 23. maja 1697)⁸, iz zakona s Katarino Suzano pa otroke Janeza Pavla (krščen 28. junija 1698),⁹ Marijo Katarino (krščena 9. aprila 1701),¹⁰ Marijo Terezijo (krščena 13. septembra 1703)¹¹ in Frančiška Antona (krščen 17. novembra 1705).¹² Slikar je umrl pred letom 1721; tega leta je ob poroki Marije Katarine zapisano »hči pokojnega Sebastijana Menharta«. (Gl. podatke o Lenartu Petrovčniku!)

Janez Benedikt Huster († pred l. 1738) — Ime Janeza Benedikta Husterja starejšega, »civis et pictoris«, se najprej javlja v matrikah v zvezi s krstom otrok: 21. oktobra 1693, Frančišek Jožef,¹³ 31. oktobra 1697, Marija Katarina,¹⁴ 24. oktobra 1699, Marija Elizabeta,¹⁵ 4. novembra 1701, Janez Benedikt,¹⁶ 2. 10. 1703, Marija Terezija,¹⁷ 3. avgusta 1706, Janez Lavrencij.¹⁸ Huster je na nekem mestu imenovan »iudex civitatis«, ob poroki sina Janeza Benedikta pa »senator«. Datum njegove smrti ni ohranjen; iz zapisa pri omenjeni poroki pa je razvidno, da je umrl pred letom ali v letu 1738.

Janez Benedikt Huster ml. (1701 do 1760) — Dne 9. julija 1738 je bila zabeležena poroka Janeza Benedikta, »defuncti Dni Joa: benedicti Huster civis et senatoris ac Pictoris filius leg. ac pictor« z nevesto Ano Marijo,¹⁹ 25. januarja 1750 pa je ob krstu sina Gregorija Pavla omenjena žena Margareta.²⁰ Ker ni podatkov o drugih župljanih s tem imenom, bi smeli sklepati, da se je Huster ml., kolikor ne gre za pomoto v pisanju ženinega imena, pred letom 1750 vnovič poročil. Kot »pictor« in priča pri poroki je omenjen še l. 1753. Mrliška matica nam pove, da je umrl 22. decembra 1760, star 67 let.²¹ Navedba starosti je napačna, kar je v matrikah tedanjega časa pogost primer.

Lenart Petrovčnik (Petroutschnik, Petrotschnik, Petrosnig, Petrosneg) († 1758)

— Dne 10. februarja 1721 sta se poročila v Celju Lenart Janez, »dfcti Dni Thomae Petrotschnigg ex Carinthia«, slikar, in Marija Katarina, »dfcti Dni Sebastiani Menhart legit. filia«. ²² Po vsej verjetnosti je Petrovčnik prevzel slikarsko delavnico S. Menharta. Od devetih otrok, ki so se rodili med l. 1724 in 1741, so bili štirje dečki: Jurij Lenart, krščen 29. marca 1726,²³ Frančišek Lenart, krščen 30. sept. 1728,²⁴ Pavel Jurij, krščen 25. januarja 1736,²⁵ Frančišek Ksaverij, krščen 1. decembra 1737.²⁶ Slikar Lenart Petrovčnik je umrl 25. novembra 1758.²⁷

Jurij Petrovčnik (1726—1798) — Dne 26. marca (?) sta sklenila zakonsko zvezo »D. Joannes dfti Leonardi Petroutschnigg filius pictoriae artis Sodalis cillejensis« in Marija Ana Julijana »dfti Caroli Josephi Bischoff Saluberimae medicinae Doctoris filia«. ²⁸ Imena Janez ni v vrsti potomcev Lenarta Petrovčnika, prav tako pa se v krstnih podatkih pojavlja ob imenu matere Julijane Bischoffin vselej oče Jurij Petrovčnik. Najverjetneje gre torej za Jurija Lenarta (roj. l. 1726), ki je utegnil prejeti ob krstu še tretje ime Janez. Zakoncema Juriju in Julijani se je rodilo med l. 1773 in 1793 9 otrok, od katerih so štirje umrli že v teh letih, življenjska sled za ostalimi pa je zabrisana. Družina je stanovala v hiši št. 34, ob smrti mojstra Jurija 18. julija 1798²⁹ pa je zapisano »Nikolaisberg«. Umrl je za vodenično boleznijo, štiri leta pred njim, dne 1. januarja 1794, pa je umrla žena Julijana, stara 46 let.³⁰

Franc Maidinger (Meidinger, Maittinger) († 1814) — Sodobnik Jurija Petrovčnika je slikar Franc Maidinger. Iz krstnih podatkov otrok izvemo, da je bil poročen z Marijo Ano roj. Pachmann. Po njeni smrti (17. sept. 1783)³¹ je vzel »Pictoriae Magister« za ženo Jožefo Kožuh (4. februarja 1784).³² Iz ohranjenih virov je mogoče sklepati, da se je v dveh zakonih rodilo 8 otrok, najstarejši sin Frančišek Ksaverij je umrl v starosti 21 let dne 5. avg. 1800.³³ Družina se je večkrat selila, omenjene so hišne številke 129, 56 in 121. V zadnji hiši je slikar tudi umrl, dočakal je 76 let (26. julija 1814).³⁴

Kiparji

Matija Brinovec (Brinovez) — Poročna matrika omenja, da se je 22. sept. 1737 poročil v župnijski cerkvi »artis statuariae socius« Matija Brinovec z Marijo, hčerko Jurija Korentha.³⁵ Brinovec je bil verjetno zaposlen v celjski kiparski delavnici in se je po koncu pomočniške dobe odselil drugam.

Ferdinand Gallo († 1788) — S prito-
kom italijanskih umetnikov v zač. XVII. stol.
se ime Gallo večkrat pojavlja v umetnostnih
krogih avstrijskih provinc. Tako poznamo v
tem času n. pr. kiparja Domenica Galla v
Radgoni in Pietra Galla, gradbenika v Gal-
lensteinu na Štajerskem.³⁶ Tudi pri celjskem
kiparju Gallu gre brez dvoma za rodbino z
italijanskim poreklom, ki pa se je najbrž
že ponemčena priselila v naše kraje. Gallov
doslej ugotovljeni opus zajema tudi izključ-
no rezbarstvo, omenjen je kot »sculptor
lignarius«, torej dela, ki so povezana z ne-
italijanskim, alpsko-štajerskim kiparskim
patrimonijem. S Ferdinandom Gallom se
prvič seznanimo 14. januarja 1754, ob po-
roki, ki jo je kot »Statuarius et civis Cilliae
viduus« sklenil z Marijo Ano Grabner.³⁷ Že
l. 1766 (8. junija)³⁸ pa mu umre tudi druga
žena. Od otrok, ki jih navajajo matrike po
l. 1754, omenim naslednje: 4. novembra 1754
je bil krščen Karel Ferdinand,³⁹ 1. nov. 1759
Jožef Vincencij,⁴⁰ 26. avg. 1760 Avguštin
Ferdinand⁴¹ in 26. februarja 1762 Matija.⁴²
V enainvajsetem letu življenja, 21. aprila
1776, umre kiparjev sin Ferdinand (verjetno
Karel Ferdinand⁴³), v starosti 56 let pa dne
1. okt. 1814 Jožef; Matijo, ki je edini iz-
pričan kot mojster očetove stroke — kipar,
srečamo ob koncu stoletja v Ptuj, datum
njegove smrti pa ni ohranjen. Ferdinand
Gallo je umrl star 79 let 29. nov. 1788.⁴⁴
Matrike navajajo kot bivališče družine hiši
št. 113 in 140.

PTUJ

Slikarji

Franc Jagatha — »Pictor« Jagatha
Franc in žena Ivana sta krstila 27. jul. 1687
sina Janeza Frančiška, 2. oktobra 1688 pa
Janeza Leopolda.⁴⁵

Sebastijan Schiffkorn — V mest-
ni župnijski cerkvi v Ptuj se je 27. aprila
1688 poročil slikar Sebastijan Schiffkorn
z vdovo Margareto Mörchin.⁴⁶ Ime matere
Margarete je navedeno ob rojstvu štirih
otrok (med l. 1689 in 1692). Od l. 1695 dalje
zasledimo pri osmih rojstvih ime matere
Magdalene. Podatek o slikarjevi drugi že-
nitvi (med l. 1693 in 1695) manjka. Tudi
zapiska o njegovi smrti ni najti. Schiffkorna
srečamo večkrat kot pričo pri porokah ptuj-
skih meščanov in kot botra njihovih otrok,
v l. 1702 in 1703 ga imenujejo viri »pictor
et senator«. Izmed otrok se najdalje omenja
sin Jožef Karel, ki poroči 18. sept. 1748
Marijo Katarino Scotschein, priča pa mu je
brat Ignacij. Podatek nam ničesar ne pove
o poklicih obeh Schiffkornovih sinov.⁴⁷

Melhior Spanner — Ime Melhiorja
Spannerja — Slekovca ga je napačno ime-
noval Spann — se pojavlja v maticah med
l. 1689 in 1720, vendar pa ni jasno, ali gre
za eno ali za dve osebi s tem imenom. Dne
14. jan. 1689 se je poročil Melhior Spanner,
»pictor«, z Marijo Suzano Essenko.⁴⁸ Kot
slikar je omenjen tudi l. 1696 pri neki po-
roki. Ob rojstvu Jožefa Melhiorja (13. maja
1710) in Regine Barbare (7. febr. 1714) pa
sta imenovana oče Melhior Spanner »sen-
ator et judex«, in mati Marija Barbara.⁴⁹
Pripis »judex civitatis« najdemo še l. 1714
in tudi ob smrti M. Spannerja 1. febr. 1720,⁵⁰
kjer je omenjeno, da je umrl v starosti 49
let. Če imamo v obeh primerih opravka z
isto osebo, je navedba starosti ob smrti vse-
kakor napačna.

Ciprijan Pericht — Slikarja s tem
imenom navaja Zahn ob smrti v Ptuj dne
27. avgusta 1705.⁵¹ Sam nisem našel drugih
podatkov.

Valentin Winkler († 1710) — Isto-
časno s slikarjema Schiffkornom in Span-
nerjem živi v Ptuj še slikar Valentin
Winkler. Dne 2. aprila 1710 je zabeležena
njegova smrt.⁵² 22. aprila 1713 umre žena
Magdalena Winklerin, »Mallerin Wittib«.⁵³
Od podatkov otrok omenjam smrt hčerke Ka-
tarine l. 1689, rojstvo Marije Terezije l. 1694
in poroko Frančiške Terezije s slikarjem
Antonom Fellnerjem dne 12. febr. 1711.⁵⁴

Anton Fellner (Föllner, Feldner)
(† 1723) — V zakonu s Terezijo Frančiško
Winkler se je rodilo Fellnerju šest otrok.
Dne 28. marca 1733 je umrl v starosti 18 let

Ferdinand Gallo: Kipa s stranskega oltarja podružne cerkve
sv. Miklavža nad Dobrno iz leta 1774

Franc Anton, »ein Maller Jung«,⁵⁵ 21. septembra 1770 pa v starosti 49 let slikarjev drugi sin Franc Jožef.⁵⁶ Slikarjev smrtni datum najdemo v mrliški matici iz l. 1725: umrl je 19. aprila, star okrog 40 let.⁵⁷

Franc Anton Pachmayr (Bachmayr, Pachman) († 1748) — V zapiskih nadžupnijske cerkve v Ptuj⁵⁸ je omenjen leta 1741 med umetniki, ki so delali v proštiji cerkvi, tudi slikar Franc Anton Pachmayr. V ptujskih matrikah najdemo nekaj podatkov o mojstru in njegovi družini. Pachmayr se je dne 9. febr. 1726 poročil s Frančiško Terezijo Fellnerin, hčerko slikarja Valentina Winklerja in vdovo po slikarju Antonu Fellnerju.⁵⁹ Dne 10. marca 1733 umre Anton Pachman, »ein Maller Kindt«,⁶⁰ 24. avgusta istega leta pa je zabeleženo rojstvo Jerneja Antona.⁶¹ Ob rojstvu Janeza Gregorja (dne 23. jun. 1747)⁶² in Marije Rebeke (15. januarja 1749)⁶³ sta zapisana oče Franc in žena Alojzija rojena Strinizerin, torej slikarjeva druga žena. Franc Pachmayr umre 1. oktobra 1748 v starosti 46 let, 17. septembra 1754 pa mu sledi žena Alojzija, stara 56 let.⁶⁴

Rodbinska zveza Winkler—Fellner—Pachmayr je značilen primer ženitev v strogo cechovskem krogu, kar je bilo običajno tudi

vezano na prevzem delavnice. V luči matrik bi bila omenjena ptujška slikarska delavnica izpričana za približno 60 let (1689 do 1748), verjetno pa se je ponašala še z daljšo tradicijo.

Anton Lerhinger (Lerchinger) — V istem spisu kot mojster Pachmayr je l. 1741 omenjen tudi njegov pomočnik Anton Lerhinger. Slikarja s tem imenom srečamo pozneje pri delu na Hrvaškem, stilne primerjave pa govore tudi za njegovo delovanje v Sloveniji. Wastler omenja Sebastijana Lerchingerja, slikarja XVIII. stol. in učenca ruske gimnazije, ki je bil rojen v Ptuj^u, dr. R. Kohlbach pa je objavil podatek o pogajanjih za poslikanje cistercijske cerkve v Reinu pri Gradcu, kjer omenja Antona Lerchingerja.⁶⁵ V obeh primerih imamo torej slikarja, ki sta povezana s Ptujem, vendar pa nam ptujške matrike povedo prav malo o Lerhingerjih. Dne 21. julija 1715 se je poročil vdovec Jožef Lerhinger z Marijo Katarino Voglin.⁶⁶ Jožef bi utegnil biti oče omenjenega slikarja. Podatek o tej družini pa je osamljen in domneve o sorodnostnih vezeh ni bilo mogoče potrditi z drugimi dokazili.

Janez Girtnik (Girthnig) († 1773) — Ime slikarja Janeza Girtnika in žene Marije roj. Habertin najdemo štirikrat v krstni knjigi v zvezi z rojstvi sina Simona in treh hčera med l. 1744 in 1749.⁶⁷ Zahn omenja Girtnika kot slikarja v Ormožu, kjer krsti 8. februarja 1760 sina Valentina in umre 10. marca 1773.⁶⁸

Ferdinand Scheidtnagl (Scheidnagl, Scheidnagel) — Dne 2. jul. 1752 se je poročil v Ptuj^u Ferdinand Scheidtnagl, »pictor«, s Frančiško Pölsler »dfcti syndici et civis Francisci Pölsler filia«. ⁶⁹ Že l. 1754 pa je pri rojstvu prvega otroka Janeza omenjena žena iz drugega zakona Konstancija Pergauer, ki je zapisan pri krstu vseh naslednjih devetih otrok med l. 1756 in 1778.⁷⁰ V mrliški matici so samo podatki o smrti 3 otrok, Frančiška, Jožefa in Antonije, ki umro v starosti 9, 6 in 5 let, o ostalih kakor tudi o smrti slikarja samega nam matrike ne povedo ničesar. Scheidtnagl je nekajkrat omenjen kot priča in boter ptujskim družinam. Po l. 1782 sled za njim izgine.

Matija Jušek (Jushek, Jushegg, Jaushegg) — Ob koncu XVIII. stoletja je zavzemal v ptujskem življenju dokaj vidno mesto slikar Matija Jušek (pictor, bürgl. Maller, Fasser, Rathsherr etc.) V zakonu s Terezijo Peer⁷¹ se mu je rodilo 6 deklic in 11 dečkov (med l. 1773 in 1799), 11. aprila 1801 je Terezija Jušek umrla stara 50 let⁷²;

Franc Zamblak: Kipa z oltarja župne cerkve; Sv. Jernej nad Ločami pri Konjicah (prva polovica XVIII. stol.)

še istega leta, dne 12. julija, se je šestdesetletni slikar vnovič poročil. Nevesti Mariji Novak je bilo dvaindvajset let.⁷³ Tudi Juška srečamo večkrat kot pričo pri porokah, kar bi govorilo za določeno stopnjo ugleda in priljubljenosti med Ptujčani. Mojstrovega smrtnega datuma nisem zasledil. V drugi pol. XVIII. stol. omenjajo v Laškem kiparja Antona Ivška. Spričo pogostih menjav v tedanjem načinu pisanja je mogoče, da gre v Ptuj in v Laškem za isto ime in da sta si bila oba umetnika morda v sorodu.

Jožef Paradiss (Paradiess) — V istem času živi v Ptujtu tudi slikar Jožef Paradiss, ki ga spoznamo ob poroki 8. novembra 1785 z Jožefo Mrasek, hčerko »kirurga« iz Lenarta v Slov. goricah.⁷⁴ Mojster ima tedaj 32 let, nevesta 22. V letih 1791, 1795 in 1798 se rodijo trije otroci: Jožefa, ki umre že l. 1794, Jožef Anton in Frančišek, o katerih pa ni drugih zapisov.⁷⁶

Franc Hublin — Dne 19. novembra 1797 umre v Ptujtu v hiši št. 195 slikar Franc Hublin, star 60 let.⁷⁶

Kiparji

Jurij Daniel Filzmoser († 1742) — Dne 7. marca 1701 je bil krščen v Ptujtu Karel Emanuel, sin Jurija Daniela Filzmoserja, mojstra »artis sculptoriae«, in žene Marije.⁷⁷ Podatek je objavil že Zahn,⁷⁸ je pa tudi edini, ki govori o tem kiparju v Ptujtu. Zdi se, da je bival v tem mestu prav kratek čas; kam je odrinil nato, ni znano, vsekakor je v dvajsetih letih že v Fürstenfeldu, kjer je tudi l. 1742 umrl.⁷⁹

Jožef Sereni — Tudi o življenju tega kiparja vemo le malo. Iz zapisa o smrti Marije Serenin, »Pilhauer Meisterin«, ki je umrla 6. marca 1733, stara 36 let,⁸⁰ je bilo mogoče ugotoviti kiparja Jožefa Serenija. Po rojstnih in smrtnih datumih žene in otrok pa je izpričan za razmeroma kratko dobo med l. 1728 in 1733.⁸¹

Janez Gabrič (Gabritsch, Gaberitsch) († pred l. 1792) — Kipar se je poročil dne 14. aprila 1760 z Ano Kristino Spisser, priča pri poroki pa je bil slikar F. Scheidtnagl.⁸² V nadaljnjih zapiskih se imenuje žena Ana Marija Spisserin, enako tudi ob smrti 16. januarja 1792: Marija Ana Gabritschin, »verwitwete Bildhauerin«, stara 64 let.⁸³ Kipar je torej umrl pred letom 1792. L. 1762 se je rodila hči Marija, ki je umrla l. 1787 (»bürgl. Bildhauerstochter«),⁸⁴ l. 1766 je zapisano rojstvo sina Janeza Antona,⁸⁵ o katerem pa v naslednjih letih ni več podatkov. Družina je stanovala v hiši št. 98.

Ferdinand Gallo: Ksaverijev oltar v cerkvi sv. Miklavža nad Dobrno iz leta 1774

Janez Jurij Potočnik (Pototschnig) († 1788) — V krstni matriki se seznanimo z rojstvi petih otrok kiparja Janeza Jurija Potočnika in žene Terezije roj. Hellwirthin: l. 1782 rojeni Jožef Janez umre že naslednje leto,⁸⁶ za drugim sinom Mihaelom, ki je rojen l. 1783, se sled izgubi.⁸⁷ L. 1788, dne 6. februarja, umre kipar za pljučnico, star 48 let.⁸⁸ Še istega leta pa se vdova Terezija poroči s kiparjem Matijo Gallom.

Matija Gallo — Sin celjskega kiparja Ferdinanda Galla, Matija, »Bildhauer zu Pettau von Cilli gebürtig«, je bil bržkone Potočnikov pomočnik. S poroko njegove vdove Terezije (27. julija 1788)⁸⁹ je prevzel tudi kiparsko delavnico v hiši št. 55. Gallu je bilo ob poroki 26 let, Tereziji 39. Zakon je bil kratkotrajen, žena je umrla naslednje leto, 9. maja 1789,⁹⁰ za sušico. Že dober mesec po smrti Terezije, 21. junija 1789, se Gallo vnovič oženi z Jožefo Tscheliga, hčerjo mesarja iz Bistrice.⁹¹ V letih 1790 in 1792 sta zabeleženi rojstvi dveh deklic, Ane in Marije,⁹² podatka o kiparjevi smrti nisem našel.

KONJICE

Slikarji

Slikar Stupan — Življenjepisnih podatkov o mojstru s tem imenom ni v matrikah, pač pa ga imenujejo 4. julija 1670 ob krstu hčerke njegovega pomočnika Primoža »dni Pictoris Stupan famuli«.⁹³

Jakob Dimic (Dimiz) — »Pictor« Jakob Dimic botruje 28. junija 1686 Gregorju Podpečniku,⁹⁴ naslednje leto pa je vpisan krst Katarine, hčerke Jakoba in Neže Dimic.⁹⁵

Simon Altenhofer — Dne 29. julija 1724 je bila krščena Marija Klara, hči Simona Altenhoferja, »pictoris«, in žene Elizabete. Botrovala sta »Perillustris Dominus Simon Pelhoffer, Capitaneus Excels. Regiminis de Rabathin« in »generosa dna« Marija Frančiška Bartholothin. Po poreklu botrov bi smeli sklepati, da je bil Altenhofer morda uglednejši slikar.⁹⁶

Andrej Starman (Stärmann) — Iz življenjepisnih podatkov Andreja Starmana razberemo, da je bil »pictor Gonovicensis« in da so se mu v zakonu z ženo Marijo Ano rodili 4 otroci: 1709, Frančišek Ludovik,⁹⁷ 1711, Jožef, 1713, Ivana Frančiška in 1716, Marija Julijana.⁹⁸ Dne 27. avg. 1719 se je kot vdovec poročil z Marijo Verbeschniggin. Za pričo je bil konjiški kipar Urban Kobal, ki je že botroval ob krstu Julijane.⁹⁹

Jožef Röchinger (Rechinger, Röffinger) — Med l. 1746 in 1759 živi v Konjicah slikar Jožef Röchinger, »civis et pictor«. Z ženo Katarino imata v tem času 7 otrok. L. 1750 krstita dvojčka Ivana in Marijo Katarino, 1753, Marijo, 1754, Marijo Katarino Barbaro, 1756, Marijo Frančiško, 1757, Marijo Cecilijo in 1759, Antona Erazma.¹⁰⁰ Slikarja omenjajo kot botra še l. 1760, datuma smrti ni, sin Anton pa umre 29. junija 1778, star 19 let.

Janez Gašper Elgg — »Pictor« Elgg je omenjen 11. avg. 1723 kot boter ob krstu Janeza Boštjana Augmillerja, sina konjiškega mizarja.¹⁰¹

Janez Bapt, Braxmayr — Slikarja najdemo v zapisku ob krstu Bartolomeja Lorgerja dne 21. avg. 1734.¹⁰²

Kiparji

Simon Offner — Dne 7. okt. 1667 je bil krščen Frančišek, sin Simona Offnerja, »sculptoris«, in žene Marije.¹⁰³ Botrovala sta Pavel Vošnek (Woschnegg), barvar, in Apolonija Grabner, hči peka.

Urban Kobal (Koball, Coball, Koval, Khoball († pred 1727) — Ime tega kiparja se v konjiških knjigah zelo pogosto pojavlja. Zdi se, da ni bil ena izmed osrednjih osebnosti v trgu samo v času, ko ga matrike imenujejo »judex Gonovicensis«, t. j. med leti 1707 in 1709, ampak za vsega življenja. Kar sedemintridesetkrat je bil boter konji-

škim novorojencem, dalje priča pri porokah, večkrat pa je botrovala tudi žena Marija. Zakonca najbrž nista imela otrok, vsaj med l. 1692 in 1727, ko se pojavlja kiparjevo ime, nisem zasledil nobenih podatkov o potomcih. Okrog l. 1720 umre žena Marija, nato se Kobal 28. oktobra tega leta še enkrat poroči. Za ženo je vzel Elizabeto Schwebel.¹⁰⁴ Kipar je umrl najbrž l. 1726; 20. jan. 1727 se je namreč vdova Elizabeta poročila z Jurijem Solarjem iz Tepanj.¹⁰⁵

Mihael Pogačnik (Pogatschnig, Pogäzhnigk, Pogazhnigg) — Po poroki dne 22. jan. 1709¹⁰⁶ omenjajo matrike Mihaela Gregorja Pogačnika (»sculptor et civis Gonovicensis«) in ženo Gertrudo, roj. Oroš, ob rojstvih štirih otrok. Leta 1711 se jima rodi Filip,¹⁰⁷ 1713, Marija,¹⁰⁸ 1716, Marija,¹⁰⁹ 1718, Marija,¹¹⁰ in 1723, Janez.¹¹¹ Mihaela Pogačnika imenujejo matrike konjiške župnije do l. 1728. Sin Janez je postal duhovnik, služboval je v Solčavi, Trbovljah in med l. 1772 do 1774 kot beneficiat v Okoninu.¹¹²

Janez Pogačnik — Dne 18. jul. 1712 so vpisali v knjigo novoporočencev Janeza Gregorja Pogačnika, brata kiparja Mihaela, in Ano Marijo Kallenperger.¹²³ Zapis se glasi: »Joannes Gregory Pogazhnig, filius sculptor sen. statuarius.« Ker sta imela dva sinova kiparski poklic, bi bilo prav verjetno, da sta izviralata iz kiparske rodbine in da je bil morda tudi oče Gregor kipar. Vsekakor pa ni o njem in o sinu Janezu nikakih drugih podatkov.

Franc Zamblik (Zamble, Zamblek, Zanlik itd.) († 1758) — Od konjiških umetnikov je bil doslej še najbolj znan Franc Zamblik. Ime Zamblik se v matrikah večkrat pojavlja v različnih transkripcijah, verjetno pa gre za isto konjiško rodbino. Brat našega kiparja, Janez Zamblek, je bil vikar v Zrečah in je botroval tudi kiparjevim otrokom. Francu in ženi Heleni se je rodilo med l. 1730 in 1745 pet otrok: 1730, Jožefa, 1733, Frančišek Anton, 1735, Ignacij, 1739, Gašper Anton in 1743, Simon Jožef.¹¹⁴ Slekovec omenja, da je bil Ignacij med leti 1760 in 1763 kaplan v Konjicah.¹¹⁵ Kipar Zamblik je umrl 7. februarja 1758 v 51. letu starosti, žena Helena pa 11. nov. 1760.¹¹⁶

Franc Trile (Drilz, Trilz) († 1758) — V istem času kot Zamblika omenjajo matrike še drugega konjiškega kiparja — Franca Trilca (statuarius). Dne 13. februarja 1743 je vzel za ženo Katarino Gestin.¹¹⁷ 28. oktobra 1749 sta krstila sina Simona¹¹⁸ in 4. februarja 1755 Matijo.¹¹⁹ Trilec je imel bržkone več otrok. Dne 10. apr. 1780 se je v Gradcu

Sebastijan Menhart — Katarina Suzana Potscher — Tomaž Petrovčnik
 slikar ?
 † pred l. 1721, Celje † pred l. 1721,
 Koroška

Marija Katarina — Lenart Petrovčnik
 slikar
 † 1758, Celje

Jurij Petrovčnik
 slikar
 † 1798, Celje

Ferdinand Gallo — Marija Ana roj. Grabner
 kipar
 † 1788, Celje

Janez Jurij Potočnik — Terezija — Matija Gallo — Jožefa
 kipar roj. Habert kipar roj. Čeliga
 † 1788, Ptuj † ?, Ptuj

Valentin Winkler — Magdalena
 slikar
 † 1710, Ptuj

Anton Fellner — Frančiška Terezija — Franc Anton Pachmayr
 slikar slikar
 † 1723, Ptuj † 1748, Ptuj

oženil gostilničar Jožef Trile, sin pokojnega kiparja Franca Trilca.¹²⁰ Kipar Trile je bil ob smrti star 60 let, pokopali so ga 16. avgusta 1758 v Konjicah.¹²¹

OPOMBE

1. Dr. R. Puff: Marburg in Steiermark, Graz 1847, I in II. — Josef Wastler: Steirisches Künstlerlexicon, Graz 1885; isti, Nachträge zum Künstlerlexicon, Mitteilungen d. hist. Vereines für Steiermark, Graz 1885. — 2. J. Zahn: Zusätze u. Nachträge zu Wastler Künstlerlexicon, Mitt. d. h. V. f. Stmk 1889. — Drž. arhiv LRS, podr. Maribor. — 3. J. Pajek: Marijina cerkev na Gorci pri Sv. Petru pri Mariboru, Voditelj v bogoslovnih vedah, Maribor 1899. — Dr. A. Stegenšek: Naši Marijini stebri, Voditelj XIV, Maribor 1911. — 4. Dr. Fr. Šijanec: Franc Mihael in Janez Andrej Strauss, ZUZ IX., str. 151. — J. Soklič: Kipar Janez Jurij Mersš, ZUZ XVI., str. 75–84. J. Soklič: Slikar Mihael Skobl, CZN 1937, str. 123–28. — 5. Š. Vrišer: Mariborski baročni kiparji, ZUZ IV (nova vrsta), str. 71–150. — 6. Poročna knjiga A, str. 1. — Vse navedene celjske matične knjige se hranijo v Drž. arhivu Slovenije v Ljubljani. V nadaljevanju so knjige označene s kraticami: poročna knjiga = Pr. kg., krstna knjiga = Kr. kg., Mrliška knjiga = Mr. kg. — 7. Pr. kg. A, str. 10. — 8. Kr. kg. O/III, str. 245. — 9. Kr. kg. O/III, str. 255. — 10. Kr. kg. O/III, str. 279. — 11. Kr. kg. O/III, str. 342. — 12. Kr. kg. O/III, str. 358. — 13. Kr. kg. O/III, str. 212. — 14. Kr. kg. O/III, str. 249. — 15. Kr. kg. O/III,

str. 265. — 16. Kr. kg. O/III, str. 288. — 17. Kr. kg. O/III, str. 313. — 18. Kr. kg. O/III, str. 346. — 19. Pr. kg. A, str. 192. — 20. Kr. kg. IV, str. 302. — 21. Mr. kg. A, str. 17. — 22. Pr. kg. A, str. 101. — 23. Kr. kg. O/IV, str. 33. — 24. Kr. kg. O/IV, str. 61. — 25. Kr. kg. O/IV, str. 162. — 26. Kr. kg. O/IV, str. 187. — 27. Mr. kg. A, str. 24. — 28. Pr. kg. B, str. 10. — 29. Mr. kg. B, str. 188. — 30. Mr. kg. B, str. 114. — 31. Mr. kg. A, str. 89. — 32. Pr. kg. B, str. 94. — 33. Mr. kg. B, str. 230. — 34. Mr. kg. C, str. 85. — 35. Pr. kg. A, str. 188. — 36. H. Lehner: Radkersburg, Leykam Verlag, Graz 1951, str. 42. — G. Dehio: Handbuch der deutschen Kunstdenkmäler, Österreich, Bd. I, Wien 1953, str. 215. — 37. Pr. kg. A, str. 257. — 38. Mr. kg. A, str. 32. — 39. Kr. kg. A, str. 52. — 40. Kr. kg. A, str. 126. — 41. Kr. kg. A, str. 154. — 42. Kr. kg. A, str. 180. — 43. Mr. kg. A, str. 69. — 44. Mr. kg. B, str. 47. — 45. J. Zahn, O. C. str. — 46. Pr. kg. I, str. 8. — Vse navedene ptujske matrice se hranijo v prostiškem uradu v Ptuj. — 47. Pr. kg. II, str. 10. — 48. Pr. kg. I, str. 9. — 49. Kr. kg. I, str. 87. — Kr. kg. I, str. 104. — 50. Mr. kg. I, str. 62. — 51. Zahn, O. C. str. — 52. Mr. kg. I, str. 46. — 53. Mr. kg. I, str. 50. — 54. Pr. kg. I, str. 36. — 55. Mr. kg. I, str. 91. — 56. Mr. kg. I, str. 97. — 57. Mr. kg. I, str. 68. — 58. Collectanea de origine, progressu & actuali incremento Archi-parochialis Ecclesiae, una cum suis sacellis gratiosis, et ecclesiis filiilibus sibi immediate incorporatis Pettovii, začeto l. 1732. — 59. Pr. kg. I, str. 54. — 60. Mr. kg. I, str. 90. — 61. Kr. kg. I, str. 188. — 62. Kr. kg. II, str. 17. — 63. Kr. kg. II, str. 22. — 64. Mr. kg. II, str. 22 in 45. — 65. J. Wastler: Steirisches Künstlerlexicon, Graz 1885, str. 88. — Dr. R. Kahlbach: Die Stifte Steiermarks, Graz 1953, str. 150–31.

— 66. Pr. kg. I, str. 45. — 67. Kr. kg. II, str. 8, 12, 17, 25. — 68. J. Zahn, O. C. str. . — 69. Pr. kg. II, str. 46. — 70. Kr. kg. II, str. 44, 52, 60, 70, 89, 97, 104, 114. Kr. kg. III, str. 1, 21. — 71. Pr. kg. III, str. 150. — 72. Mr. kg. III, str. 338. — 73. Pr. kg. III, str. 70. — 74. Pr. kg. III, str. 41. — 75. Kr. kg. IV, str. 69, 147, 140. — 76. Mr. kg. III, str. 238. — 77. Kr. kg. I, str. 55. — 78. J. Zahn, O. C. str. . — 79. Dr. R. Kohlbach: Steierische Bildhauer, Graz 1957, str. 297. — 80. Mr. kg. I, str. 91. — 81. Mr. kg. I, str. 77, 89, 90. Kr. kg. I, str. 185. — 82. Pr. kg. II, str. 28. — 83. Mr. kg. str. 116. — 84. Mr. kg. III, str. 44. — 85. Kr. kg. II, str. 97. — 86. Kr. kg. III, str. 144. Mr. kg. II, str. 186. — 87. Kr. kg. III, str. 53. — 88. Mr. kg. III, str. 64. — 89. Pr. kg. III, str. 16. — 90. Mr. kg. III, str. 80. — 91. Pr. kg.

III, str. 20. — 92. Kr. kg. IV, str. 54, 75. — 93. Kr. kg. I. — Vse navedene matrice konjske župnije se hranijo v nadžupnijskem uradu v Slov. Konjicah. — 94. Kr. kg. I. — 95. Kr. kg. I. — 96. Kr. kg. IV. — 97. Kr. kg. III. — 98. Kr. kg. III, in IV. — 99. Pr. kg. I. — 100. Kr. kg. VI. — 101. Kr. kg. IV. — 102. Kr. kg. V. — 103. Kr. kg. I. — 104. Pr. kg. I. — 105. Pr. kg. I. — 106. Pr. kg. I. 107. Kr. kg. III. — 108. Kr. kg. IV. — 109. Kr. kg. IV. — 110. Kr. kg. IV. — 111. Kr. kg. IV. — 112. I. Slekovec: Duhovni sinovi slavne nadžupnije Konjske, Maribor 1898, str. 29. — 113. Pr. kg. I. — 114. Kr. kg. V., VI. — 115. I. Slekovec. o. c., str. 32. — 116. Mr. kg. IV. — 117. Pr. kg. II. — 118. Kr. kg. VI. — 119. Kr. kg. VI. — 120. Dr. R. Kohlbach: o. c., str. 234. — 121. Mr. kg. IV.

IZ ZGODOVINE POSTOJSKE JAME

ROMAN SAVNIK

I.

Slovenski kras vključuje brezkončno podzemlje, ki je zaradi neštetihi včasih komaj zaznavnih razpok ter podorov in vodnih sifonov še vedno malo znano, dasi so ga začeli domačini in tujci raziskovati že pred več stoletji. Tako v celoti ne poznamo niti Postojnske jame, v katero so prvič prodrli že leta 1818. V ta davno minuli čas segajo tudi začetki njene turistične ureditve.

Vendar velja pripomniti, da je imela Postojnska jama, kar se tiče turističnega obiska, dve predhodnici. Jama Vilenica pri Lokvi je zaslovela že sredi 18. stol., pečino na Hudem letu pri Padričah vzhodno od Trsta pa je v sprednjem, laže dostopnem delu turizmu odprl l. 1808 gostilničar Josip Eggenhöfner iz bližnjega Boschetta kraj Vrdele, ki je v ta namen vzel jamo v zakup. Žal so vanjo malo let nato vdrli tatovi, ki so se tu nadejali zakladov. Pri tem so pokvarili turistične naprave in uničili precej bogat prirodni okras jame. Podobna usoda je kasneje doletela Vilenico. Obe jami sedaj malokdo obišče.

Kapniki po Valvasorju (Die Ehre . . . , 1689)

O Postojnski jami se je sčasoma nako-
pičilo ogromno slovstva v različnih jeziki-
h, vendar o njej doslej še ni bila napisana
nobena moderna znanstvena monografija.
Zato še vedno s pridom segamo po nad sto
let starem spisu sudetskega Nemca Adolfa
Schmidla¹ o Notranjskem krasu, s ka-
terim je ustvaril prve temelje jamoslovne
znanosti. V tem delu je namreč zbranih
mного neoporečnih podatkov o najstarejših
raziskavah Postojnske jame, ki so jih
Schmidlu dobršen del posredovali domačini
in bi sicer šli za vedno v pozabo. Na dra-
goceni jamski arhiv v Postojni pa se
Schmidl ni oprl. Zelo malo ga je dobrega
pol stoletja kasneje izkoriščal postojnski
okrajni glavar Štefan Lapajne, ki je
bil v tem svojstvu dve leti predsednik Jam-
ske komisije. Od objave njegove kronike o
Postojnski jami je doslej preteklo novega
pol stoletja.²

Postojnska jama je najjimenitnejši in naj-
daljši del enotnega podzemeljskega sistema,
h kateremu spadajo na področju Pivške
kotline zlasti Otoška, Črna, Pivka in Mag-
dalena jama, ki se odpirajo precej blizu
skupaj. Pred l. 1818 so obiskali in opisali
dotlej znani in pristopni sprednji del
Postojnske jame štirje pomembni možje: ljub-
ljanski fevdalec Ivan Vajkard Valvasor,
nemški matematik Josip Anton Nagel, fran-
coski prirodoslovec Baltazar Hacquet in
dunajski hidrotehnik Tobija Gruber, brat
Gabrijela, graditelja Gruberjevega prekopa
v Ljubljani.

Valvasor³ je opisal okoli 70 jam na
Slovenskem. Med njimi se mu zdi Postojn-
ska jama največja in najdaljša, saj pravi,
da je prodril gotovo dve milj daleč, pa še
ni prišel do konca. Obenem sodi, da je
Postojnska jama med vsemi, kar jih je videl,
najbolj strahotna. Cepi se v mnogo hodni-
kov in votlin, ima izredno globoka brezna,